

Paslı, F. (2019). ÇocuğaYönelik Cinsel İstismar Deneyiminin Mikro ve Mezzo Sistemler Açısından İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(2), 463-492.

Araştırma

Makale Geliş Tarihi: 09.03.2018

Makale Kabul Tarihi: 18.03.2019

ÇOCUĞA YÖNELİK CİNSEL İSTİSMAR DENEYİMİNİN MİKRO VE MEZZO SİSTEMLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Investigation of Sexual Abuse Experience in Children with Micro and Mezzo Systems

Figen PASLI*

* Dr. Öğretim Üyesi, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID ID: 0000-0001-7150-8264

ÖZET

Bu araştırmanın amacı cinsel istismar yaşantısının çocuk, genç ve annede yarattığı duygular, çocuk ve aile üzerindeki etkileri, cinsel istismar olayı karşısında mikro sistemin tutumunu, mezzo sistemin niteliklerini incelemektir. Çocuğun mikro sistemle etkileşimi hem cinsel istismarın gerçekleşmesinde risk etmenleri barındırdığı için, hem de istismar sürecinin çocuk ve ebeveynler üzerindeki etkileri açısından önemlidir. Nitel yöntemle yapılan bu çalışmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile derinlemesine görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşme formu 18 yaş ve altındaki 6 çocuğa, 18 yaş üzerindeki 4 gence ve 11 anneye uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, cinsel istismar yaşantısı çocuklar ve anneler üzerinde daha çok korku/kaygı, suçluluk, güvensizlik, utanç duyguları yaratmaktadır. Çocuğun yaşamına getirdikleri arasında cinselleştirilmiş davranışlar, özkıyım, becerilerde gerileme, gebelik/obezite, ruhsal bozukluklar görülmektedir. Bazı annelerde ruhsal bozukluk görüldüğü, sosyal dışlanma gibi olumsuz deneyimler yaşandığı gibi, zor koşulları birlikte göğüslemenin aile üyeleri arasında dayanışma, güçlenme gibi olumlu sonuçlara yol açtığı gözlemlenmektedir. Mikro sistemde çocuğa ve aileye sosyal destek sağlama gibi olumlu tutumlar görülmektedir. Çocuğa inanmama, tepkisiz kalma, çocuğu istismarcısıyla evlendirerek “namus temizleme” gibi algılar ortaya çıkmıştır. Mikro sistemdeki bireylerin etkileşimi aynı zamanda mezzo sistemin olumlu ve olumsuz niteliklerini ifade etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Cinsel istismar, mikro sistem, mezzo sistem.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the emotional effects of sexual abuse on the child, the teenager and mother, the effects of it on the child and family, the attitude of the micro system against sexual abuse, and the characteristics of the mezzo system. The interaction of the child with the micro system is important both because it involves risk factors in the realization of sexual abuse and because of the the effects of the abuse process on children and parents. In this research conducted by qualitative method, data were collected through in-depth interviews with semi-structured interview form. It was applied to 6 children aged 18 or under, 4 young people over 18 and 11 mothers. According to the findings, the experience of sexual abuse creates fear / anxiety, guilt, insecurity and shame on children and mothers. Sexualized behaviours, suicidal behaviour, decline in skills, pregnancy / obesity and mental disorders are observed in the life of the child. Sexual abuse can lead to positive results such as solidarity and empowerment in family life. Negative results such as mental disorders and social exclusion are also observed. Positive attitudes are observed such as providing social support to children and families in mezzo system. Disbelief to the child, unresponsiveness, by making the child marry to the abuser, perceptions such as "cleaning honour" have emerged. The interaction of individuals in the micro system also expresses the positive and negative qualities of the mezzo system.

Keywords: Sexual abuse, micro system, mezzo system.

GİRİŞ

Çocuğa yönelik cinsel istismar, eylemin içeriği, çok yönlülüğü, çocuk ve ailenin yaşamı üzerinde yarattığı etkiler nedeniyle fiziksel, duygusal istismar ve ihmalden farklı, zor ve karmaşık bir süreçtir. Çocuk üzerindeki bedensel ve psikolojik etkileri nedeniyle sağlık sorunudur. Çocuğun korunmasını gerektirdiği için sosyal boyutu vardır. Yasalarda çocuğa karşı işlenen bir suç olarak tanımlandığı için yasal boyutu da söz konusu olan olgudur.

İstismara yol açan risk etmenleri; çocuk açısından bireysel düzeyde; yaş, cinsiyet, sağlık durumu, gelişim basamağı ve davranış; var olan koşul/durum düzeyinde; ebeveyn-çocuk etkileşimi, aile dinamikleri, yetiştirme tarzları, aile içi şiddete maruz kalma; daha geniş koşullar/durumlar düzeyinde; toplumsal etmenler, sosyal destek ve aile ilişki sistemi; son olarak kültürel koşullar/durumlar düzeyinde; inançlar, normlar ve değerlerdir (Belski ve Straton,2000; Garbarino ve Kostelny, 1992). Çocuk ve gencin zihinsel ve bedensel engelli olması, şizofreni, bipolar bozukluk, dürtü denetim

bozukluğu, dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu gibi ruhsal sorunlarının olması, cinsel istismara uğrama riskini artırabilir (Spencer ve diğ., 2005).

Cinsel istismarın çocuk üzerindeki etkileri farklı boyutlarda ve düzeylerde görülebilir. Çocuklardaki cinsel istismara bağlı davranışların çeşitliliği, çocuğun yaşı ve cinsiyetine bağlı farklılıkların yanı sıra, çocuk ile istismarcı arasındaki ilişkinin doğası, cinsel istismarın sıklığı ve süresi, cinsel istismar sonucunda çocuğa sağlanan destek ve yardımın farklılığıyla ilgilidir (Hornor, 2010:360).

Bir çalışmada istismar eyleminin şiddeti ne kadar fazla olursa, yaşadığı cinsel istismarın ardından çocuğun o kadar fazla olumsuz bulgular gösterdiği bildirilmiştir. Özellikle penetrasyon ve/veya şiddet, tehdit ve güç içeren cinsel istismar, çocuk için olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Beitchman ve diğ., 1991:540). İstismar süresinin çocuk üzerinde yarattığı etkiyi araştıran, 69 kız ve 21 erkek çocukla yapılan bir çalışmada; yaş, cinsiyet ve istismar süresi, istismarcı tarafından şiddet uygulanıp uygulanmamasının istismarın sonuçları üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmüştür. Bu çocuklarla yapılan psikolojik değerlendirmelerde travma sonrası stres bozukluğuna bağlı korku, kaygı, depresyon ve suçluluk duygusunun istismarın doğası, süresi ve şiddetiyle ilgili olduğu ortaya çıkmıştır. Bir yıldan uzun süre cinsel istismara uğrayan çocukların travma sonrası stres bozukluğu gösterdiği görülmüştür (Wolfe ve diğ., 1994:45).

Özellikle aile üyelerinin istismar açığa çıktıktan sonra çocuğa karşı tutumlarındaki değişim ve reaksiyonu, çocuğu koruma konusunda istekli ve uygun olup olmamaları, çocukta ihanete uğramış olma duygusu geliştirebilmektedir (Finkelhor, 1990:24). İstismarcı olmayan anne ve babaların çocuğun cinsel istismarının açığa çıkmasına verdiği reaksiyonu inceleyen kapsamlı bir alan yazın çalışmasında Elliot ve Carnes (2001:320) bunun çocuğun uyumuyla ilgili olduğunu belirtmişlerdir. İstismardan sonraki süreçte anne ve babanın desteği, çocuğun sürece uyum geliştirmesinde güçlü bir gösterge olup, bu destek istismar olayının kendisine bağlı etkenlerden daha fazla etkilidir. İstismara uğrayan çocuklar ebeveynlerin desteğiyle daha az davranışsal ve duygusal güçlükler göstermektedir. Yine bazı araştırmacılara göre, aile çevresinin çocuğun uğradığı cinsel istismara tepkisi ve çocuğa verdiği destek, istismarın sonuçları üzerinde, istismarın kendisiyle ilgili etmenlerden daha etkili olabilir (Deblinger ve diğ., 1999:1375).

Cinsel istismarın kronik olan bir başka dinamiği; çocuğun duygusal ve kişiler arası ilişkilerini olumsuz etkileyen güçsüzlük duygusudur. İstismar deneyimleri hakkında

çevreden gelen olumsuz çağrışımlar çocuklara nakledilmekte, bir zaman sonra, cinsel istismara uğrayan çocuk, bu mesajları olumsuz kendilik imgesi olarak kabul etmeye ve içselleştirmeye başlamaktadır. Damgalanma, istismara özgü utanma ve kendini suçlama olarak tanımlanmaktadır. Çocukların gelişim dönemlerine göre cinsel istismara bağlı psikopatolojiler değişkenlik gösterir. Erken çocukluk döneminde yaşanan cinsel istismar sonucunda; uygun olmayan cinsel davranışlar, içe dönme ya da dışa vurum davranışları, orta çocukluk döneminde yaşanan cinsel istismar sonucunda depresyon, özkıyımı kavrama, travma sonrası stres bozukluğu, uygun olmayan cinsel davranışlar gözlenmektedir. Ergenlik döneminde ise riskli cinsel davranışlar, depresyon, özkıyım düşünceleri, özkıyım, içe dönme (örn. benlik saygısında düşüş), travma sonrası stres bozukluğu, dışa vurum davranışları (örn. antisosyal davranışlar), madde kullanımı, çeteye karışma, hamilelik, evden kaçma davranışları görülebilmektedir (Garnevski ve Arends, 1998: 104).

Çocuğa yönelik cinsel istismarın yarattığı travma sadece çocuğu değil; aile üyelerini de etkilemektedir.

Çocuğa yönelik cinsel istismarın aileyi nasıl etkilediğine ilişkin yeterli çalışma olmamasına karşın bir araştırmada, çocuklarının cinsel istismarının açığa çıkmasından sonra ailelerin ikincil travma yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Çocukları cinsel istismara uğrayan annelerin, diğer annelerle karşılaştırıldığında genel olarak yüksek düzeyde duygusal sorun yaşadıkları ve ruhsal hastalık tanısı alma açısından çok yüksek risk taşıdıkları görülmüştür. Babaların psikolojisinin de annelerinki kadar olmasa bile, olumsuz etkilendiği ortaya çıkmış; bir çalışmaya göre cinsel istismara uğrayan çocukların babalarında, ebeveynlik ve aile işlevinde, kendi ebeveynlik algısında farklılaşma görülmesi de anlamlı stres durumu görülmüştür (Manion ve diğ., 1996:1100).

Cinsel istismarın çocuğun ruh sağlığı üzerindeki etkisiyle ilgili birçok araştırmanın daha çok bireylerde oluşan psikopatolojilere odaklandığı, cinsel istismarın gerçekleştiği ortamda çocuğun çevresiyle etkileşiminin kısmen göz ardı edildiği görülmektedir. Oysa hem içinde yaşadığı çevrenin özellikleri hem de çevreyle etkileşim düzeyi çocuğun cinsel istismardan etkilenmesinde önemlidir. Bu yönden bakıldığında çocuğun ve hatta ebeveynlerin ruh sağlığı üzerinde çevreyle olan etkileşimlerin de araştırılması gereği ortaya çıkmaktadır. Bu etkileşimin araştırılması için ekolojik sistem yaklaşımından yararlanmak uygun olacaktır.

Ulusal alan yazında cinsel istismara uğrayan çocukların istismar sürecinde çevre ve sistemlerle olan etkileşimlerinin, çocuklar ve ebeveynlerin gözünden ayrıntılı ele alındığı nitel yönteme dayalı çalışmalarla karşılaşılmamıştır. Uluslararası alan yazında ise çocukların cinsel istismarı çok boyutlu olarak nasıl yaşadıklarına ilişkin sınırlı çalışma olduğu görülmüştür.

Sorunları bütüncül bir şekilde ve çoklu bakış açısıyla inceleme olanağı sunan ekolojik sistem yaklaşımı, cinsel istismar sürecine etki eden çevreyle olan etkileşimlerin derinlemesine kavranmasına olanak sağlar. Dolayısıyla çalışmanın ekolojik sistemin katmanları olan mikro ve mezzo sistemler kapsamında ele alınması niteliğini ve önemini arttırmaktadır.

Profesyonel müdahalelerde ekolojik yaklaşımı kullanmak, birey, aile, grup ve/veya topluluk ile politik, sosyal ve kültürel çevreleri arasındaki ilişki ve bağlantıları ve bunların birbirlerini nasıl etkilediğini ve şekillendirdiğini düşünmeyi gerektirir (Gitterman, 2011, akt. Teater, 2014: 36).

Sosyal hizmet uzmanı için bu, müdahaleyi bireyde, çevrede ya da her ikisinde gerçekleştirmeyi gerekli kılmaktadır. Bu yaklaşımla çalışan sosyal hizmet uzmanları için amaç, birey-çevre uyumunu değerlendirmek ve uyum düzeyini arttırmak için müdahalelerini birey, çevre ya da her ikisine uygun hale getirmektir. Müdahale, birey, aile, grup ve/veya toplulukların stresini azaltmalı, olumlu gelişim ve değişimi desteklemelidir (Teater, 2014).

Sosyal hizmet uygulamalarında yararlanılan ekolojik sistem modelinin Bronfenbrenner (1977)'e göre dört düzeyde bileşeni vardır (akt. DeVylder, 2012: 478):

- Mikrosistem: Şu anki ortam; ev, okul, işyeri gibi,
- Mezzosistem: Mikrosistemlerden oluşan sistem; komşuluk, akrabalık, toplum,
- Ekzosistem: Doğrudan bireyi kapsamayan sosyal yapılar; kamu kurumları, profesyonel kuruluşlar,
- Makrosistem: Kültürü kapsayan örüntüler; ekonomik ya da siyasal ideolojiler, baskın inançlar ya da basmakalıp düşünceler.

Ekolojik sistem yaklaşımı, çocuğa yönelik istismarla ilişkili olarak ebeveyn özelliklerinin önemini kabul etmektedir. Mikro sistem içerisinde ebeveyn özellikleri kadar çocuğun özellikleri de çocuk istismarına ortam hazırlayan faktörler arasında yer alır. Çocuğun özellikleri istismara neden olmaz, ancak bazı özelliklere sahip olan çocuk ile ebeveyn

arasında sorun varsa, bu durum şiddet oluşumunu kolaylaştırır (Belsky, 1980; akt. Afifi, 2007: 91). Ayrıca çocuk ve ebeveynler, sosyal yapılar (ekzosistem) ve kültür (makro sistem) içindedir ve sosyal destekler, toplumsal yargılar ve şiddete bakış açısıyla ilgili olarak bu sistemlerden etkilenirler.

Cinsel istismar deneyiminin çocuk ve ebeveynler üzerindeki etkileri ele alınırken, ekolojik sistem yaklaşımı çerçevesinde çocuğun ve ebeveynlerin sistemlerle etkileşimini anlamak ve gerekli müdahalelerin de bu etkileşimlere göre düzenlenmesi gereklidir.

Araştırmanın temel amacı; cinsel istismar yaşantısının çocuk, genç ve annede yarattığı duygular, çocuk ve aile üzerindeki etkileri, cinsel istismar olayı karşısında mikro sistemin tutumu, tepkileri ve etkileşiminden oluşan mezo sistemin niteliklerini incelemektir.

Bu araştırmada; mikro sistemde çocuğun yakın çevresindeki kişiler; anne, baba, kardeşler, hala, dayı, amca, yenge gibi akrabalar, akranlar, arkadaşların aileleri, komşulardan söz edilmektedir. Mezo sistem ile aile bireyleri, akrabala, komşular arasındaki iletişim, bu çevrelerde ve etkileşim özellikleri kastedilmektedir. Mikro çevrenin tutumu ile çocuğun anne, baba, kardeşler, akrabalar, öğretmenlerden oluşan sosyal çevresinin cinsel istismar olayı karşısında tepkileri, yaklaşımları, destek olma veya olmama durumları vurgulanmaktadır.

YÖNTEM

Çocukların cinsel istismar yaşantılarını ve bu yaşantılarının nasıl anlamlandırdıklarını anlamaya odaklanıldığı için nitel araştırma yönteminin amaca hizmet edeceği düşünülmüştür. Nitel araştırmalarda araştırmacılar insanların deneyimlerini nasıl anlamlandırdığını keşfetme amacındadır (Marshall ve Rossman, 2011). Aynı zamanda nitel araştırma, belirli bir konuyu ayrıntılı olarak anlama ve tanımlama amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu ayrıntı, ancak o konuyla doğrudan ilgili kişilerle konuşarak ve kendi deneyimlerini anlatmalarına olanak vererek elde edilebilir (Creswell, 2007: 40).

Araştırma; cinsel istismara uğrayan çocuklar ve ebeveynlerin cinsel istismar fenomeninin yaşattığı süreci "nasıl algıladıkları, hakkında ne hissettikleri, nasıl anımsadıkları, nasıl anlamlandırdıkları ve diğerleri ile onun hakkında nasıl konuştuklarına odaklanan" fenomenolojik bir temele dayanmaktadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu cinsel istismara uğradığı için, sosyal, psikolojik, kültürel ve ekonomik olarak her düzeyde çocuklara hizmet veren Üniversite Çocuk Koruma Merkezi'ne başvuran veya yönlendirilen çocuklarla annelerdir. Çalışma grubunu oluşturan kişilerin görüşme yapıldığında yaşları ve sayıları şöyledir: En büyüğü 18, en küçüğü 14 olmak üzere 6 çocuk; en büyüğü 26, en küçüğü 21 yaşında olmak üzere 4 genç; en küçüğü 33 ve en büyüğü 59 yaşında olan 11 annedir. Araştırma öznelerinin belirlenmesinde nitel araştırma yönteminin amaçlı örnekleme tekniği olan maksimum çeşitlilik örnekleme başvurulmuştur. Amaçlı örnekleme tekniğinde özneler araştırmanın kuramsal temeli ve amaçlarına bağlı olarak belirli ölçütlere göre araştırmacı tarafından seçilmektedir.

Katılımcıların belirlenmesinde aşağıdaki ölçütler temel alınmıştır:

1. Cinsel istismara uğramış olduğu için ya da istismara uğramış olduğu yönünde kuşku ile Çocuk Koruma Merkezine yönlendirilen, adli bildiri yapılmış ve yasal süreci tamamlanmış olan, araştırmaya katkı vermeye istekli çocuklar ve çocukluğunda cinsel istismara maruz kalmış gençler,
2. Psikiyatrik tedavi süreci ve yargı süreci tamamlanmış, yapılacak derinlemesine görüşmede yaşanan istismar sürecini araştırmacı ile paylaşabilecek durumda ve bu konuda istekli olan çocuk, çocukluğunda cinsel istismara maruz kalmış gençler; bu çocuk ve gençlerin anneleri ve diğer anneler,
3. Zihinsel engeli olmayan çocuk ve çocukluğunda cinsel istismara maruz kalmış gençler.

Çocuk Koruma Merkezinde 2001-2014 yılları arasında adli bildiri yapılan cinsel istismar olgu sayısı 144'tür. Cinsel istismara uğradığında yaş aralığı 7-12 olan çocuk sayısı 53, yaş aralığı 13-18 arasında olan çocuk sayısı 91'dir. Bu çocuklardan 59'unun adres ve telefon değişikliği gibi nedenlerle iletişim bilgilerine ulaşılamamış, ulaşılanlardan 5'i görüşmeyi kabul etmemiştir.

Katılımcıların Ankara'da yaşaması ön koşul olarak değerlendirilmemiştir. Ankara dışında yaşayan bir genç Ankara'ya gelebileceğini belirtmiştir. 18 yaş ve altı 6 çocuk, 8 anneyle kendi evlerinde, 18 yaş üzeri 4 genç, 3 anne ile Çocuk Koruma Merkezinde görüşme yapılmıştır.

Annelerin seçiminde araştırmaya katılan çocuk ve gençlerin anneleriyle görüşülmesine özen gösterilmiş ve bu şekilde eşleştirilen çocuk/genç katılımcı-anne olmak üzere 8 çift oluşmuştur. Yani 18 yaş ve altındaki 5 çocuğun annesi ve çocukluğunda cinsel istismara uğrayan 18 yaş üzerinde 3 gencin anneleri ile görüşülmüştür. Katılımcı olan diğer üç annenin çocuklarından birinin zihinsel engelli olması, diğerinin görüşmeyi kabul etmemesi, bir diğerinin psikiyatrik tedavisinin sürmesi nedeniyle görüşülememiştir. Katılımcı olan bir gencin annesiyle de Ankara dışında yaşaması nedeniyle görüşülememiştir.

Öznelere İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Aşağıda tanıtıcı bilgileri verilen özneler için rumuz kullanılmıştır. Ç; cinsel istismara uğrayan çocukları, G; çocukluğunda cinsel istismara uğrayan gençleri, A; cinsel istismara uğramış olan çocukların annelerini tanımlamak için kullanılmıştır.

G1: 23 yaşında, kadın, üniversite mezunu (mimar) olan G1, 10'lu yaşlarda üvey babasının tecavüzüne uğramıştır. Kendi babasını küçük yaşta trafik kazasında kaybetmiş, bir ağabeyi ve annesinin ikinci evliliğinden bir kız kardeşi vardır. Cinsel istismarı ilk paylaştığı kişi kız arkadaşı olmuş, onun aracılığıyla tanıştığı bir sosyal hizmet uzmanıyla ayrıntılı görüşme yapmıştır. İstismarcı tutuklu bulunduğu cezaevinde hayatını kaybetmiştir. Ağabeyi bir başka ilde yaşayan G1, annesi ve kız kardeşiyle yaşamaktadır.

Ç2: 14 yaşında, kız çocuk; 9'uncu sınıfa gitmekte, 8 yaşında öz babası tarafından cinsel istismara uğramıştır. Tek çocuktur. 12 yaşında okuldaki erkek arkadaşlarına karşı saldırgan davranışlar gösterdiği için rehber öğretmeni tarafından çocuk psikiyatri kliniğine yönlendirilmiş, ruhsal durum değerlendirmesinde uğradığı cinsel istismar açığa çıkmıştır. İstismarın açığa çıkmasından sonra annesiyle birlikte Kadın Sığınma Evinde koruma altına alınmış, istismarda bulunan baba tutuklanmıştır. Annesi evlerini ve çocuğun okulunu değiştirmek zorunda kalmıştır; şu anda annesiyle beraber yaşamaktadır.

Ç3: 17 yaşında, kız çocuk; Meslek Lisesi son sınıf öğrencisi, 11 yaşında iken akrabaları olan birinin cinsel istismarına uğramıştır. Bir ablası ve kız kardeşi vardır. Yaşadığı istismarı ilk olarak annesine anlatmaya çalışmış, annesi inanmamıştır. 14 yaşında iken okul rehber öğretmeniyle paylaşmıştır. Rehber öğretmen tarafından Çocuk Koruma Merkezine yönlendirilmiştir. Mahkeme sonucu ve istismarcının tutuklanıp

tutuklanmadığı hakkında bilgi sahibi değildir. Anne, baba ve kardeşleriyle birlikte yaşamaktadır.

Ç4: 15 yaşında, kız çocuk, açık liseye devam etmekte, 7 yaşında öz babası tarafından tecavüze uğramıştır. 10'lu yaşlarda istismarı ilk kez şüphelenmesi üzerine annesine açıklamıştır. Erkek kardeşiyle birlikte koruma altına alınmış, daha sonra yaşadıkları şehirden dayısının yaşadığı şehre taşınmışlardır. Annesi, kardeşi, anneannesi ve dayısıyla yaşamakta ve kuaför olmak istemektedir.

Ç5: 18 yaşında, kız çocuk, ortaokul mezunu, 9 yaşında iken öz ağabeyi tarafından cinsel istismara uğramıştır. Babası, kendisi çok küçük yaşlardayken hayatını kaybetmiş, bir ablası ve bir ağabeyi vardır. İstismarı kız arkadaşıyla paylaşmış ve arkadaşıyla birlikte polise başvurmuştur. Ağabeyi cezaevinde olan Ç5, liseyi terk etmiş ve çalışmaya başlamıştır. Annesiyle yaşamaktadır.

Ç6: 17 yaşında, kız çocuk lise son sınıf öğrencisi, 9 yaşındayken eniştesi tarafından cinsel istismara uğramıştır. Bir ablası ve ağabeyi vardır. İstismarı ilk olarak annesine söylemiş, annenin inanmaması üzerine yıllar sonra rehber öğretmenine açıklamıştır. Rehber öğretmen tarafından Çocuk Koruma Merkezine yönlendirilmiştir. İstismarda bulunan kişi hapis cezası almıştır. Ç6 ailesiyle yaşamaktadır.

G7: 21 yaşında, kadın; açık lisede okumakta, 15 yaşındayken erkek arkadaşı tarafından tecavüze uğramış ve gebe kalmıştır. Gebeliği ortaya çıkınca yaşadığı istismarı annesiyle paylaşmıştır. Gebeliği süresince kadın sığınma evinde koruma altına alınmış, sonrasında ailesinin yanına dönmüş ve daha sonra da evlenmiştir. İstismarla ilgili şikâyetinden vazgeçmiştir; kamu davası olarak yürütülen davanın sonucu hakkında bilgisi yoktur. Eşiyle yaşamakta, bir markette kasiyer olarak çalışmaktadır.

Ç8: 18 yaşında, kız çocuk, lise 1'den terktir; 15 yaşındayken erkek arkadaşı tarafından tecavüze uğramış ve gebe kalmıştır. Cinsel istismara maruz kaldığı, evden kaçtığında ailesinin karakola başvurması sonucu ortaya çıkmıştır. Annesi, babası ve kız kardeşiyle Ankara'da yaşamaktadır, görüşmeden kısa bir süre sonra doğum yapmıştır.

G9: 22 yaşında, kadın; açık liseyi bitirmiş, 17 yaşındayken tanımadığı biri tarafından tecavüze uğramıştır. Bu süreçte annesi ve babası boşanmıştır. Eski nişanlısı ile evlenmiş, bir çocuğu olmuş, şiddet görmesi nedeniyle boşanma davası açmış, annesi ve erkek kardeşi beraber yaşamaktadır. İstismarda bulunan kişi tutuksuz yargılanmış, 11 yıl hapis cezası almıştır, ancak dosya temyize gönderilmiştir.

G10: 26 yaşında, kadın, üniversite mezunu, 15 yaşındayken yabancı birisi tarafından tecavüze uğramıştır. Üniversitede okurken evlenmiş, ancak anlaşamayarak ayrılmıştır. Annesi ve babası ile yaşamakta ve çalışmaktadır. İstismarcı 11 ay hapis cezası almıştır.

A1: G1'in annesidir. 50 yaşındadır ve ilkokul mezunudur. İlk evliliğinden biri erkek, biri kız olmak üzere iki çocuğu, ikinci evliliğinden de bir kızı vardır. İki çocuklu "dul" bir kadın olarak toplumda yaşamanın zor olduğu düşüncesinde olan ailesinin baskısıyla ikinci evliliğini yapmıştır. Evlendiği kişinin de ikinci evliliğidir. Onun da ilk evliliğinden dört çocuğu vardır. Bu kişi, Ç1'e cinsel istismarda bulunan kişidir. A1, cinsel istismar olayı açığa çıktıktan sonra boşanmış ve evlere temizliğe giderek çalışmaya başlamıştır. İki kızıyla birlikte yaşamakta, oğlu bir başka ilde çalışmaktadır.

A2: Ç2'nin annesidir. 38 yaşındadır ve lise mezunudur. Tek çocuğu vardır. Eşinin kızına cinsel istismarda bulunduğu açığa çıktıktan sonra kızıyla birlikte bir süre Kadın Sığınma Evinde kalmışlardır. Eşinin tutuklanmasından sonra boşanmıştır. Evini ve çocuğun okulunu değiştirmiştir. Çocuğun kimliğinin değişimi için de girişimde bulunmuştur. Evliliği süresince çalışmayan A2; şu anda özel sektörde çalışmaktadır. Kızıyla birlikte yaşamaktadır.

A3: Ç3'ün annesidir. 48 yaşındadır, okuryazar değildir. Üç kızı vardır; büyük kızı 21 yaşındadır. Özel eğitim merkezine devam etmektedir. Küçük kızı ilköğretime devam etmektedir. Eşi bir şirkette güvenlik görevlisi olarak çalışmaktadır. Kızı Ç3'ün maruz kaldığı cinsel istismarın açığa çıkmasından sonra A3 bir süre psikiyatrik tedavi almıştır. Eşi ve üç çocuğuyla yaşamaktadır.

A4: Ç4'ün annesidir. 33 yaşındadır ve ortaokulu terk etmiştir. Bir kızı ve bir oğlu vardır. Eşinin kızına cinsel istismarda bulunduğu açığa çıkmasından sonra çocuklar koruma altına alınmıştır. Kendisi erkek kardeşi ve annesiyle yaşarken çocukları da yanına almıştır. Eşinin tutuklanmasından sonra boşanmıştır. Önceden almakta olduğu psikiyatrik tedavi, olayın açığa çıkmasından sonra devam etmiştir. Şu anda annesi, erkek kardeşi ve iki çocuğuyla yaşamaktadır. Özel sektörde düzensiz olarak çalışmaktadır.

A5: Ç5'in annesidir. 59 yaşındadır ve ortaokul mezunudur. Kamu sektöründen emeklidir. Eşini 15 yıl önce kaybetmiştir. İki kızı ve bir oğlu vardır. Büyük kızı evli ve bir başka ilde yaşamaktadır. Oğlu kız kardeşine cinsel istismarda bulunduğu için cezaevinde olan A5 kızı ile yaşamaktadır.

A6: 41 yaşındadır ve üniversite mezunudur. Tek çocuğu vardır. Askeri kurumda çalışmaktadır. Boşandıktan sonra eski eşinin 8 yaşındaki kızına cinsel istismarda bulunduğu ortaya çıkmıştır. Yasal süreçte eski eşinin çocukla kişisel ilişki kurmasına kısıtlama getirilmiştir. Şu anda annesi, ablası ve kızıyla birlikte yaşamaktadır.

A7: 54 yaşındadır ve ilkokul mezunudur. Bir kızı ve bir oğlu vardır. Eşi kamu sektöründen emeklidir. Kızının, oğlunun ve eşinin ruhsal hastalık tanıları vardır. Akrabaları olan bir erkek tarafından oğlunun cinsel istismara uğramasından sonra kendisi de psikiyatrik tedavi almıştır. Kızı ve oğlu aralıklarla yatarak tedavi görmektedir. Oğlunda aynı zamanda zihinsel gerilik vardır. Özel eğitimden yararlanmaktadır. Bir ilçede oğlu, kızı ve eşiyle yaşamaktadır. Oğlu ve kızının meşgul olması için bahçe almıştır, ancak bahçeyle sadece kendisi uğraşmaktadır.

A8: Ç8'in annesidir. 45 yaşındadır ve ilkokul mezunudur. Bir oğlu ve iki kızı vardır. Eşinin düzenli bir işi yoktur. Ruhsal hastalık tanısı vardır ve ilaç kullanmaktadır. Kendisi çeşitli kurumlardan sosyal yardım almaktadır. Büyük kızının erkek arkadaşı tarafından cinsel istismara uğraması ve ardından gebe kalması sonrasında A8 psikiyatrik tedavi almıştır. Eşi ve üç çocuğuyla birlikte yaşamaktadır. Doğacak torununa bakmayı planlamaktadır.

A9: Ç9'un annesidir. 44 yaşındadır ve ilkokul mezunudur. İki kızı ve bir oğlu vardır. Eşi hamallık yapmaktadır. A9, ortanca çocuğunun yabancı biri tarafından cinsel istismara uğramasının ardından psikiyatrik tedavi almıştır. Daha sonra eşinden boşanmıştır. Büyük kızı evlidir. İstismara uğrayan küçük kızı da evlenmiştir. Ancak eşinin şiddet uygulaması nedeniyle çocuğuyla annesinin evine gelmiştir. Kızı, torunu ve oğluyla birlikte yaşamaktadır. Düzenli bir işi yoktur; oğlunun iş buldukça çalışarak elde ettiği gelir ve sosyal yardımlarla geçimini sağlamaktadır.

A10: G10'un annesidir. 48 yaşındadır ve ilkokul mezunudur. Bir kızı ve bir oğlu vardır. Eşi bir kamu kurumundan emeklidir. Kızının bir yabancı tarafından cinsel istismara uğramasından sonra evlerini ve çocuğun okulunu değiştirmek zorunda kalmıştır. Kızı evlenmiş, ancak anlaşamayarak ayrılmıştır. Eşi ve kızıyla yaşamaktadır. Oğlu evli ve başka şehirde yaşamaktadır. Şu anda düzenli ve güvenceli bir işte çalışmaktadır.

A11: 41 yaşındadır ve ilkokul mezunudur. Çalışmamaktadır. Bir oğlu ve bir kızı vardır. Eşi taksi şoförlüğü yapmaktadır. Erkek arkadaşı tarafından cinsel istismara uğrayan ve gebe kalan kızı bir süre Kadın Sığınma Evinde kalmıştır. Doğum yaptıktan sonra eve dönmüştür. Evlerini ve okulu değiştirmek zorunda kalmışlardır. Bir süre psikiyatrik

tedavi almıştır. Şu anda kızı, oğlu ve eşiyle birlikte yaşamaktadır. Evlat edindirilen torununu kızıyla birlikte bulma çabasıdır.

Veri Toplama Araçları

Cinsel istismara uğrayan çocukların ve annelerin süreçteki deneyimlerini bütüncül bakış açısıyla değerlendirmek amacını taşıyan bu araştırmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme formu çerçevesinde yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilmiştir.

Görüşme formunda hem çocuklara ve gençlere, hem de annelere yöneltilen sorular şöyledir:

1. İstismar açığa çıktıktan sonra ne hissettiniz?
2. Cinsel istismar olayına aile bireylerinin, akrabaların, komşuların tutumu nasıl oldu?
3. Cinsel istismar süreci sizi ve yaşamınızı nasıl etkiledi?

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın yapılabilmesi için Gazi Üniversitesi Etik Komisyonundan onay alınmıştır. Araştırmanın veri toplama kaynağı, yarı yapılandırılmış görüşme formudur.

Ortalama bir saat süren görüşmeler araştırmacı tarafından yapılmıştır. Katılımcılarla ön görüşmede sözlü onam, yüz yüze görüşme öncesinde de yazılı onam alınmıştır. Görüşmeler dijital ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

Veri Analizi

Derinlemesine görüşmelere ait ses kayıtları, analiz edilmeyi bekleyen veri kaynakları olup, veri oluşturma sürecinde elde edilen veriler nitel veri analizi programı olan MAXQDA 11 ile analiz edilmiştir. Önce derinlemesine görüşmelere ait ses kayıtlarının deşifreleri yapılmış, yazılı çıktıları alınmıştır. Yapılan deşifreler MAXQDA 11'e aktarılmıştır. Hem yazılı çıktılar üzerinden hem de programa aktarılanlar üzerinden okunmaya başlanmıştır. Analiz sürecinde üzerinde durulan konuyla ilgili düşüncelerin ve kavramların temalaştırılması, görüşmelerin çözümlenmiş metinlerinin birkaç kez okunmasıyla ve araştırmanın amaçlarına göre oluşturulmuştur. Bu ana temalar kodlanıp alt temalar oluşturulmuştur.

BULGULAR

1. Ana tema: İstismara İlişkin Duygular

Bu ana tema başlığı altında korku/kaygı, suçluluk, güvensizlik ve utanç alt temaları, araştırma kapsamında görüşülen çocuk, genç ve annelerin anlatımı ile ortaya çıkmıştır.

1.1.Korku, Kaygı: "Bende o olaydan sonra korku başladı"

Çocuğa yönelik cinsel istismarın açığa çıkmasının, çocuklar ve annelerde yaşattığı duyguların başında korku gelmektedir. Araştırma kapsamındaki çocukların hemen hepsi olayın psikolojik etkileri nedeniyle korku yaşamış ve kaygı duymuştur. Annelerin bir kısmı ise istismarın tekrar edebileceği korkusu ve çocukları koruyamama kaygısı taşımaktadır.

Bende o olaydan sonra korku başladı, hala ben mesela en ufak bişeyden korkarım, hani böyle, bişeye dalıyorum, benim evim giriş katta olduğu için kedi falan girebiliyo, "miyav" dediği zaman ben çıldırıyorum ve kalp atışımın hızı bile değişiyö, yani mesela tek yenemediğim hala korkularım var, onlar da o zamandan kaldı (Ç7)

O süreç çok kötüydü bizim için...Ben...Hani sürekli ev...Kapıları kitliyodum ve hep korkuyla...Her an şüpheyle...Her an yani....Tedirgindim ve çocuğumu nasıl koruyabilirdim, onun paniği içindeydim (A2)

1.2.Suçluluk: "Olayı yaşadktan sonra kendimi çok suçlamıştım"

Cinsel istismarın açığa çıkmasından sonra çocuklar ve annelerin çoğunun hissettiği duygulardan biri de suçluluktur.

Bazen kendimi de suçlamıştım...Hep benim yüzümden oldu diye...Yani bütün ailenin düzenini bozdum. Onların düzenini bozdum...Hep ben kendimi suçladım (Ç4)

O kadar saf ve salaktım ki...O kadar iyi niyetliydim ki...Cidden çok salaktım çok saftım ve onun bedelini gerçekten çok ağır ödüyorum..."Keşke" hani dememesi gereken olaylar vardır ya...İşte benim "keşke" dediğim olay budur hayatımda...Ondan dolayı mesela...Çok canım yanar...Kızıma hani böyle bişey yapılmasına nasıl göz yumdum? Şunu hissettim S.de daha çok...Beni suçladı... İçten içe benim suçlu olduğumu düşündü...Haklıydı...Çünkü ben onu koruyamadım...Hani...Onun gözünde..koruyamayan bi anne vardı (A2)

1.3.Güvensizlik: "Kimseye güvenemiyorum"

Cinsel istismarın açığa çıkmasından sonra çocuk ve annelerin çoğunun duygularından biri de güvensizliktir.

Mesela evet kimseye güvenemiyorum, erkek olsun kadın olsun zaten evet erkeklerden olabildiğince uzak olmaya çalıştım, çünkü n'olursa olsun, hangi erkek olursa olsun beyninin doğru çalışmadığını düşünüyorum (Ç7)

Onlara diyolar...Kiliseye gidip hristiyan oluyolar, bizi görünce de afedersin, camiye gidip Müslüman oluyolar. Yani mercimek gibi o yana da dönüyorlar, bu yana da dönüyorlar. Artık yani bu topluma güveneceğimi sanmıyorum (A10)

1.4.Utanç: "Utanç vericiydi zaten"

Cinsel istismar olayı, bazı çocuklarda ve annelerde utanç duygusuna neden olmuştur.

Ne diyeceğimi, nasıl diyeceğimi bilmiyordum, çünkü ...Utanç vericiydi zaten...Yani bu olaydan ben utandım (A9).

Hem kötü oluyosun, üstüme şey yapmadım etiketlemedim bunu ama yıllarca bak 10 yıl geçti, ben 10 yıldır onu düşünüyorum. Gerçekten ben öyle miydim diye. Derler ya yıllar boyunca...Evet ben bu evin tuvaleti değilim ben bu evin odası olucam, banyo olucam(Ç7)

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre çocuğa yönelik cinsel istismar sürecinde çoğu çocuk ve annelerin yaşadıkları korku, sürece ilişkin yeterli bilgilerinin olmamasında kaynaklanmaktadır. Ayrıca korku istismarda bulunan kişinin gücü ve konumundan da kaynaklanmaktadır. Karşı tarafın baskı ve tehditlerle kendilerine zarar verebileceği düşüncesi çocuk ve annelerde korku, sosyal çevrenin tepkisi, dışlanma düşüncesi ise kaygı yaratmaktadır. Bazen de sadece cinsel istismar olayının kendi doğası çocukta ve aile üyelerinde korkuya neden olmaktadır.

Çocuklar kendi davranışlarının istismara yol açtığı yönünde suçluluk duygusu yaşamaktadır. Suçluluk duygusu, çoğu zaman diğer aile üyelerinin çocuğa yönelik tutum ve davranışlarıyla pekiştirilmekte ya da o davranışlardan kaynaklanmaktadır. Enstest olayı, istismarcının tutuklanması da dahil olmak üzere ailenin yaşam dinamiğini değiştirdiği için de çocukta suçluluk duygusuna yol açmaktadır. Pek çok çocuk, yaşadığı istismardan dolayı kendisini suçlamakta ve sorumlu tutmaktadır. İstismara

uğrayan çocuğun suçluluk duygusunu arttıran bir başka durum, istismarcı aileden birisi olduğunda istismar ortaya çıktıktan sonra bu kişinin evden ayrılmasıdır. Çocuk, istismarı açığa çıkardığı için var olan düzenin bozulmasından kendisini sorumlu tutmaktadır (Finkelhor, 1990: 27).

İstismarda bulunan kişinin çocuğun tanıdığı birisi olması durumunda istismarın açığa çıkması gecikebilir; bu gecikmeden dolayı da çocuk suçluluk duyabilir. Aile dışından birinin cinsel istismarına uğrayan çocuklar o kişinin kendisiyle yakınlık kurmasına izin verdiği ya da "hayır" diyemediği için pişmanlık ve suçluluk duymaktadır. Annelerin çoğu ise çocuklarını istismardan koruyamadıkları için suçluluk duymaktadır. Aile içinden birinin istismarı söz konusu olduğunda ise anneler, kendisine ilk anlattığında çocuğa inanmadığı için suçluluk duymaktadır.

Çocuğa yönelik cinsel istismar hakkındaki ilk teoriler, annelerin bilinçli veya bilinçsiz olarak inkâr etseler bile çocuklarının cinsel istismarını bildiklerini varsaymaktadır. Bazı anneler, çocuğunun cinsel istismara uğradığına çok güç inanırken bazıları açık kanıt olsa bile inkâr ederler. Bazı anneler ise kesin karar vermeden önce araştırmak ve doğrulamak isterler (Summit, 1983: 180).

Araştırma kapsamında görüşülenler çocuklukta cinsel istismara uğrayan kız çocuklarıdır. Cinsel istismar bu çocukların birçoğunda karşı cinse karşı güvensizlik duygusu oluşturmaktadır. Bazı annelerde de topluma karşı güvensizlik duygusu söz konusudur. İstismarcının tanıdık biri olması durumu ile sosyal çevrenin çocuğa ve aileye karşı tutum ve davranışları güvensizlik duygusunu pekiştirmektedir.

Cinsel istismara maruz kalan çocuklarla yapılan bir çalışmada da, istismar sonrasında çocuklarda saldırganlık, güvensizlik gibi davranış değişiklikleri görüldüğü ortaya çıkmıştır (Oates,1991: 143-145).

2. Ana tema: Mikro sistemin tutumu

Bu bölümde cinsel istismara ilişkin mikro sistemin tutumuna ilişkin sosyal destek, tepkisizlik ve inanmama alt temaları çocuk, genç ve annelerin anlatımlarından, namus temizleme alt teması ise annelerin anlatımından ortaya çıkmıştır.

2.1.Sosyal destek: "Kardeşim manevi maddi destek verdi"

Sosyal destek, iletişim ağının üyesi olan bir kişiye inanma, psikolojik ve sosyal olarak onun yanında olduğunu hissettirme durumu olarak açıklanabilir.

Yani ailem olsun, dayım, akrabalar hep yanımızda oldular. İnadılar, güvendiler (Ç6)

Duydular ve yavrumla da dalga geçtiler...Kendi akrabalarım...Bacım, ondan sonra kızkardeşlerim, ablalarım...Ondun sonra...Ağbimin hanımı...Ağbim mesela duymuş...Aynı anadan, aynı babadanız hani...Hanımına anlatmış gülererek oynayarak heralde...Bu çok gülünecek bişeymiş gibi...Hanımı da bütün mahalleye anlatmış ve...Yavrumla da...Yavrum ip almaya gitmiş...Yavrumla da dalga geçmişler...O mağzanın orda komşularla ağbimin karısı (A9)

2.2.Tepkisizlik: "Tepki göstermediler açıkçası"

Çocuğa yönelik cinsel istismarın açığa çıkmasından sonra, bazı ebeveynler ve yakın akrabalar tepkisiz kalabilmektedir.

Onların çok şeyi olmadı...Ne iyi tepkileri vardı, ne sert tepkileri yani...O şeyle ilgili bana hiç bişey konuşmuyolardı. Ya annem de babam da içinde dahil yani...Yani anlamak için bişeyler sordular ama ters hiç bişey olmadı yani...Sen şunu yaptın sen bunu yaptın şeklinde hiç konuşmaları olmadı (G10)

A'nın olayını ilk öğrendiğimde var ya...İnanın...Sadece...Ağladım...Yani öyle bir...Sanki böyle boşluktaymışım gibi...Ya algılayamadım bilmiyorum yani..Öyle sadece...Oturduğum yerde böyle kaldım...Hiç bir kelime edemedim yani...Böyle bi yarım saat kendime gelemedim...Sadece sessiz sessiz ağladım (A8)

2.3.İnanmama: "Hiç kimse inanmadı"

Daha çok ensest yaşantılarında olmak üzere annelerin çoğu, çocuğun yaşadığı istismarı anladıkları ya da hissettiklerinde bile bilmezden gelmektedir ya da bir şey yap(a)mamaktadır. Çoğu anne gibi akrabaların çoğu da olaya inanmak istememekte ya da inanmamaktadır.

Hiç kimse inanmadı, bir tek, iki teyzem haricinde...Onlar da (istismarcı babanın) ne kapasitesi olduğunu çok iyi biliyodu. İkisi haricinde hiç kimse inanmadı, ne diğer teyzelerim...Ne dayılarım...Ne anneannem...Hiç kimse inanmadı, herkes elini ayağını çekti (Ç4)

Akrabalardan bikaçı duydu..İnanmıyolar onun öyle bişey yapacağına falan..Dışarıya da pek duyurmadık...İnanmıyo mesela...Amcasının oğlu var arıyo...O gün arıyo diyo ki "Siz iftira attınız, attırdınız içeri" diyo "Kızınla da sen diyo fuhuş yapıyosun" diyo...Ev telefonundan arıyo beni...İçiyö içiyö (A5)

2.4.Namus temizleme: "Namusumuzu temizleyelim"

İstismarın açığa çıkmasından sonra çoğunlukla babalar olmak üzere ebeveynlerin bir kısmı "namusunun temizleneceği" algısıyla çocuğu kendisini istismar edenle evlendirme eğilimindedir.

Halalar felan... Baba bacılarıyla, halalarıyla oturmuş yavrumun..."Kaç milyara verilir? Kan bedeli ne kadar alınır? Onsonra kimse duymadan bunu örtelim kardeşim"...Görümceler öyle diyo...Baba da tasdik ediyo (A6)

Çocuğun yaşadığı cinsel istismar deneyiminden sonra, istismarcı olmayan ebeveynlerin ve hatta akrabaların -bazen abartılı da olsa- koruyucu ve destekleyici yaklaşımda buldukları, çocukla eskisine göre daha fazla ilgilendikleri, daha fazla iletişim kurma çabasında oldukları gözlenmektedir. Bu davranışlar, çocuğun istismara uğramasını önleyememenin getirdiği suçluluk duygusundan kaynaklanabilmektedir.

Araştırma sonucunda çocuğun yaşadığı cinsel istismarın açığa çıkmasından sonra, annelerin çoğunun çocuğa inandığı, onun yanında olduğunu hissettirdiği ortaya çıkmıştır. Bir kısım aile bireylerinin, komşuların ve yakın akrabaların verdiği sosyal destek çocuklar ve annelerde güven duygusunu pekiştirmiş; bu süreçte yalnız olmadıklarını hissettirmiştir.

Cinsel istismarın açığa çıkmasından sonra çoğu annenin çocuklarına destek verdiği, ancak bu desteğin, değişken, karışık duyguları içeren nitelikte ve tutarsız olduğu görülmektedir. Destekleyici olan annelerin cinsel istismara inanmasalar bile, koruyucu olabildikleri ve çocuğun güvenliğini sağlayabildikleri gözlenmiştir (Elliot ve diğ. 2001: 320).

Son yıllarda yapılan çalışmalarda araştırmacılar, cinsel istismarın sonuçları üzerinde sosyal desteğin, daha çok da ebeveynler ve arkadaşlardan alınan sosyal destek algısının etkilerini araştırmıştır. Araştırmalara göre sosyal desteğin çocuğun iyilik hali üzerinde doğrudan etkisi vardır. Sosyal destek istikrar, öngörebilme duygusu, kendine saygının farkında olma gibi olumlu etkiler sağladığı için çocuğun iyilik haliyle bağlantılıdır (Cohen ve diğ.,1985:310).

Mikro sistemde yer alanların çoğu, cinsel istismar olayına karşı, ne söyleyeceklerini ya da nasıl davranacaklarını bilmedikleri için şaşkınlığın eşlik ettiği sessizlik yaşamaktadır. Sessizlik ve tepkisizlik aile bireyleri ile sosyal çevre arasında iletişim kopukluğu nedeniyle de ortaya çıkmaktadır. Olaya karışmama düşüncesi de insanların tepkisiz kalmasına yol açabilmektedir.

Çocuğun yaşadığı istismarın açığa çıkmasından sonra mikro sistemin sosyal desteği, hem cinsel istismarın doğal sürecini, hem de yasal sürecin atlatılmasını olumlu etkilemektedir. Araştırma kapsamında görüşülen çocukların ancak bir kısmı mikro sistemden sosyal destek almıştır. Mikro sistemde aile bireyleri ve akrabaların bir kısmı cinsel istismarı çocuğun namusunun kirlenmesi olarak algılamakta ve çocuğun istismarcısıyla evlenmesini namus temizleme yöntemi olarak algılamaktadır. Bu düşüncede olan aile bireyleri ve akrabalar arasında istismar olayı öncesinde de iletişim sorunu bulunmaktadır, hatta aile işlevselliğinde sorunlar olduğu gözlemlenmiştir.

Çocuğa yönelik cinsel istismar hem çocuğun hem de ailenin yaşamında değişimlere yol açmaktadır.

3. Ana tema: İstismarın Çocuğun Yaşamına Getirdikleri

Bu bölümde çocukta cinselleştirilmiş davranışlar, gerileme alt temaları annelerin, gebelik gençlerin, özkıyım ve ruhsal bozukluklar çocuk, genç ve annelerin anlatımlarından ortaya çıkmıştır.

3.1.Cinselleştirilmiş Davranışlar: "Bi makyaj yapıyodu...Davranışları, konuşmaları"

Yaşadıkları cinsel istismar çocuklarda davranışsal, bilişsel, sosyal ve duygusal değişikliklere yol açabilmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen annelerin bir kısmı cinsel istismardan sonra çocuklarda cinselleştirilmiş davranışlar gözlemlediklerini belirtmiştir.

Sevgililerden bahsediyor...Şundan bundan...Özentisi çok...Özenti her şeyi yaptırır insana...Benim korkularım bundan...A...'nın özentisi çok. Bi makyaj yapıyodu, yaşından büyük davranışları, konuşmaları...Yaşından büyük konuşuyo, yaşından büyük hareketler ediyo (A4)

Sürekli olarak cinsel organını merak etmeye başladı. Açıp cinsel organını görmeye çalışıyordu. Acaba ne var içinde diyodu...Sürekli eller vajinasına gitmeye başladı (A6)

3.2.Özkıyım: "Bu olaydan sonra intiharlara başladı"

Cinsel istismar deneyimi, bazı çocuklarda ruhsal hastalıklara ve davranış sorunlarına yol açmaktadır. Özkıyım, bu sorunlardan biridir.

Bu olaydan sonra intiharlara başladı. A... İki kez ölümden döndü, 5 kez intihar etti (A8)

Hani o zaman ben de intihar etmek istememiştim, en son geldiğimde, yani bundan 2 yıl önce, sadece kendimi şurup şişesini içerken buldum. Sonradan fark ettim ben naptım diye, intihar etme gibi bişeyim yoktu (Ç10)

3.3.Gerileme: "Düzelmeye başlamıştı, o olay gelmeyeydi başımıza"

Araştırma kapsamında görüşülen annelerden biri, zihinsel geriliği olan oğlunun cinsel istismara uğradıktan sonra, özel eğitim sürecinde kazandığı becerilerde gerileme olduğunu ifade etmiştir.

Ama şimdik dahi tuvaletini neyi tutamıyo. Tutamıyo, hemen geldiği yerde yapmak gerekiyo. Tam temizliğini yapamıyo, sürekli çamaşırlarını değişiveriyoz. Kendi banyosunu olamıyo, traşını olamıyo, baba da ilgilenmediği için ben yapıyorum. Düzelmeye başlamıştı, o olay gelmeyeydi başımıza... (A10)

3.4. Gebelik: "Bebek doğduktan sonra biraz zorluklar olacak"

Cinsel istismar sonucu oluşan gebelik ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar, obezite gibi sağlık sorunları çocuğun yaşamını etkileyen sorunlardır. Araştırma kapsamında görüşülen gençlerden ikisi cinsel istismar sonucunda gebe kalmıştır. Görüşülen annelerden birinin kızı da istismar sonucunda gebe kalmıştır.

Gebelikle ilgili hiçbir sağlık sorunum yok, psikolojik olarak da yok. Öyle normal fiziki olarak da yok. Yani gayet iyiyim... Açıkçası bebek doğduktan sonra biraz zorluklar olacak. Tek sıkıntım o...Çocuğun masrafları daha mı çok yüklenir onlara. Bundan sonra hayatımın manevi olarak güzel olacağına eminim (Ç8)

Cinsel istismar sonucu gebe kalan Ç8 gebe olduğunu anladığında kendisine istismarda bulunan kişi ve onun ailesiyle birlikte çok zor koşullarda yaşamaya başlamış, ancak annesinin zorlamasıyla kendi evine gelerek yaşamaya başlamıştır.

Kızımın gebeliğini kimseye açıklayamazdık...Babası bunu kabul edemezdi. ...Zaten kadın sığınma evine yerleştirildi kızım...Doğum yaptıktan sonra döndü, ama evi ve okulunu değiştirdik. Evlatlık verilen çocuğunu bulmak istiyo kızım...Ben de ona yardım ediyorum çocuğu bulmak için...İzini de buldu zaten...Gittiği kreşi öğrenmiş kızım... (A11)

3.5.Ruhsal Bozukluklar: "Bütün dünyası yıkıldı çocuğun"

Cinsel istismar deneyimine karşı çocuğun gösterdiği reaksiyonlar, ruhsal bozukluklarla sonuçlanabilir. Araştırma kapsamında görüşülen çocuklar arasında cinsel istismar sonrasında ruhsal hastalık tanısı alanlar bulunmaktadır.

Ordan bi yana geçerkene korkuyo, hoca bana bi kötülük yapar mı? Yani psikolojisi yüzde yüz bozuldu. Sürekli aynı, ilk günkü gibi anlatıyo her şeyi, her fırsatta (A10)

Önüme çıkabiliyo...Tekrar hayatımı mahvedebiliyo o adam...Hani kendisi olmasa bile yaşattıklarıyla beni mahvedebiliyo...Arkadaş ilişkilerimde olsun veya aile hayatımda olsun...Beni mahvedebiliyo yine...O anı hayatımdan çıkarıp atamıyorum ben...Yani silmek istiyorum ama...Yapamıyorum (Ç3)

Cinsel istismara uğrayan çocuklarda travmatik cinsellik, ihanete uğramışlık, damgalanma ve güçsüzlük olmak üzere dört travmatik olayın ortaya çıktığı belirtilmektedir. Travmatik cinsellik, cinselliğin zedelenmesini, gelişim dönemlerinin gerektirdiğinden fazla cinsellikle ilgilenme, cinsellikle ilgili davranışlar gösterme, cinselliğe yönelik olumsuz tutum geliştirme, cinsel kimlik karmaşası ve cinsel yaşamın geleceğine yönelik kaygı duyma şeklinde sorunlar olarak tanımlanmaktadır (Finkelhor ve Brown, 1985: 535-538).

Çocuklar tarafından sergilenen pek çok davranış normal gelişimlerinin bir parçasıdır. Ancak bazı çalışmalar, cinsel istismara uğrayan çocukların uğramamış olanlarla karşılaştırıldığında daha çok cinselleştirilmiş davranış sergilediklerini ortaya çıkarmıştır (Friedrich ve ark., 2001: 37). Bu davranışları sergileyen çocuklar daha çok, küçük yaşta olanlar ve küçük yaşta cinsel istismara uğramış çocuklardır (Putnam, 2003: 270). Bu çalışmada da cinselleştirilmiş davranışlarda bulunan çocuklar okul öncesi dönemde en fazla maruz kalan çocuklardır.

1037 cinsel istismar olgusu üzerinde yapılan bir gözden geçirme çalışmasında aile içindeki biri tarafından çocuğa yönelik cinsel istismarın daha çok küçük yaşta çocuklara yönelik olduğu; çocuk üzerinde daha fazla psikolojik güç kullanıldığı;

çocuğun aile dışı istismarcılardan daha çok ağır cinsel eylemlere zorlandığı (kendi üzerinde ve çocuk üzerinde oral sekse zorlama, karşılıklı oral sekse zorlama, vajinal yolla cinsel ilişki, anal ilişki), istismar süresinin daha uzun ve istismarın şiddetinin daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Aile dışı cinsel istismarda ise çocuk üzerinde daha çok fiziksel güç kullanıldığı, daha fazla fiziksel hasar olduğu bildirilmiştir (Fischer ve diğ., 1998: 915-929).

Bizim araştırmamızda da aile içindeki biri tarafından cinsel istismara uğrayan çocuklarda psikolojik güç kullanıldığı, aile dışındaki birinin cinsel istismarına maruz kalan çocuklarda daha çok fiziksel güç kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Aile içinden olan istismarcılar çocukları annelerine de zarar vermekle, silahla tehdit etmişlerdir. İstismarcı olan öz/üvey babalar, çocuğun susması, sessiz kalması için annelerinin ekonomik bağımlılığını koz olarak kullanmışlardır.

Araştırma kapsamındaki çocuklardan bazıları cinsel istismardan önce de özkıyım girişiminde bulunmuş, bazı çocuklar ise cinsel istismar sonrasında özkıyım girişimde bulunmuştur.

Çocuğun yaşadığı istismar sonucunda gebe kalması, aileler tarafından çevreye karşı açıklaması olanaksız bir durum olarak algılanmaktadır. Araştırma kapsamındaki çocuklardan gebe olanların doğum yaptıktan sonra kaldığı yerden yaşama devam etmesi olanaklı olabilmektedir. Doğum yapana kadar kadın konuk evinde kalan iki kişi, doğum sonrasında bebeğin evlat edindirilmesinden sonra ailelerinin yanına dönmüştür. Bu durum, özellikle çocuk ile anne arasında iletişim güçlü olduğunda gerçekleşmektedir. Anneler, babanın ve çevrenin davranışlarını kontrol edici ve dengeleyici olarak önemli konumdadırlar.

Cinsel istismara uğrayan çocuk ve ergenlerde beden imgesi sorunları, menstrüal sorunlar, bedensel rahatsızlıklar, beden algısıyla ilgili bozukluklar, anoreksia ya da bulimia gibi yeme bozuklukları, uyku sorunları, madde ve alkol kullanımı gibi sorunlar görülmektedir (Polat, 2007; Tremblay ve diğ., 2004: 45). Bu çocukların yetişkinliklerinde, obezite ve somatizasyonu da içeren fiziksel sağlıklarında sorunlar görülmektedir (Veenema ve diğ., 2015: 875).

Alkol ve maddenin kötüye kullanımını içeren akıl sağlığı güçlükleri, bilinçli olarak kendine zarar verme, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, kaygı ve davranışsal belirtiler, madde kullanımı, ilişkilerde güven kaybı, duygusal kararsızlık; cinsel istismara

karşı çocuğun gösterdiği reaksiyonlar arasındadır (Cohen ve diğ., 1996: 1409; Borg ve diğ., 2014:542).

Araştırma kapsamında görüşülen gençlerden gebe kalanlardan biri beden imgesiyle ilgili sorun yaşamıştır. Çocuklardan bazılarında ise uyku sorunları gelişmiştir. Çocuk ve gençlerin çoğunda kendine zarar verme, depresyon, kaygı, güven kaybı ve duygusal kararsızlık gözlemlenmiştir.

4.Ana Tema: İstismarın Ailenin Yaşamına Getirdikleri

Çocuğa yönelik cinsel istismar, bu süreçte yaşananlar, istismarın sonuçları ve etkileri sadece çocuğu değil bütün aile sistemini de etkilemektedir. Cinsel istismarın aile yaşamı üzerinde genellikle olumsuz etkileri görülmekle birlikte süreçte yaşananların olumlu sonuçlara yol açabildiği de gözlenmektedir. Bu bölümde özgürleşme, sosyal izolasyon alt temaları çocuk, genç ve annelerin anlatımlarından, güçlenme teması annelerin anlatımı sonucu belirlenmiştir.

4.1. Ruhsal bozukluklar: "Ben depresyona girdim falan"

Cinsel istismara bağlı olarak sadece çocuğun değil, annelerin ve ailedeki diğer çocukların da ruh sağlığı bozulmaktadır.

Ben depresyona falan girdim, 6 ay ilaç kullandım. Bayağı zor atlattım yani o dönemleri...Kullandım ilacımı (A3)

Çocuklarım şu anda tedavi görüyor Gazi Üniversitesi Fakültesi hastanesinde (A4)

Benim de bu ara psikolojim bozuldu, bütün erkekleri kesmek, asmak, öldürmek istiyodum (A6).

Kendi içimde her şeyi yaşadım...Ama işte bi zaman sonra insan kaldıramayınca dışa vuruyo...Bi de A' nın sıkıntıları üstüne tuz biber oldu...Bi dönem ben de işte...İlaç başladım (A8)

4.2. Özgürleşme: "Tabi rahatladık biraz...Özgürce yaşıyoruz"

Aile içinden çocuğu istismar eden kişi (baba/baba figürü, ağabey) genellikle ailenin geçimini sağlayan kişi olduğundan, o kişinin cezaevine girmesi aileye ekonomik sorunlar yaşatmaktadır. Ancak sosyal ve psikolojik desteklerin varlığı, aile bireyleri arasında dayanışmayı ve bağlılığı güçlendirmektedir. İstismarcının tutuklanması çocuğun kendini güvende hissetmesi, annelerin de güç sahibi olan istismarcı kişinin

baskısından kurtulması anlamına gelmektedir. Katılımcı annelerden boşanmış olanlar süreçte çocuklarıyla daha sağlıklı iletişim kurmuşlardır. Bu anneler baskıdan kurtuldukları ve hayatlarının kontrolü kendi ellerinde olduğu için bu süreci "özgürlük" olarak tanımlamaktadır.

Annem ve babam boşandı. Özgür olduk bir bakıma... (Ç9)

Boşandım...N'apiyim ben onun nikahı altında kalmaktansa...Daha iyi...Özgür oldum.. Bilmiyorum şey olarak...İyiyiz yani çok şükür (G1)

4.3.Güçlenme: "Güçlendiğimi fark ettim"

Aile içinde çocuğu istismar eden kişinin evden uzaklaşması aile bireylerinin yaşamlarında değişikliklere neden olmaktadır. Evden uzaklaşan kişi evin geçimini sağlayan kişi (baba ya da ağabey) olduğunda onun yokluğu, ailede gelir kaybına neden olmaktadır. Bu durum annelerin çalışmasını gerektirmiştir.

Annelerin ekonomik özgürlüğü kendilerine olan güveni arttırmış, güçlenmelerini sağlamıştır. İstismar olayından sonraki süreçlerde, zorluklarla hep birlikte mücadele etmek hem aile bağlarını ve hem de bireysel olarak aile üyelerini güçlendirmiştir.

O zamanlar maddi gücüm yoktu, halk eğitim merkezlerine başvurduğum...Hani elim nereye gittiyse, gücüm nereye yettiyse...İşe girdim, üç sene sonra işe girdim, artık ben de ayaklarımın üstünde durabiliyorum diyebilirim (A4)

Mesela ben boşanmaktan beni öldürür, çocuklarımdan ayırır göstermez diye korkuyordum, ama bu olayları yaşayınca korkmamayı öğrendim, güçlendiğimi fark ettim ben (A9).

4.4.Sosyal İzolasyon: "Çevremizle...Bütün bağları kopardım"

Cinsel istismara uğrayan çocukların aileleri bazen kendileri bağlarını kopararak bazen de çevredekilerin tutumları nedeniyle sosyal çevrelerinden soyutlanmakta, sosyal izolasyon yaşamaktadır.

Dediler ki işte çok tehlikeli o adam, herşey yapabilir dediler. Biz o yüzden evimizi değiştirmek zorunda kaldık, yerimizi, yurdumuzu, hep değiştirdi (G10)

Bizim burayı acilen terk etmemiz gerekiyo dedim...Kızımın okulunu hemen değiştirdim...hemen farklı bi tane okula kaydını yaptırdım. Evi de tabi

değiştirdim...İşte....Taşındım... Kendi adımı soyadımı değiştirecem zaten o ayrı (A2)

Öz ya da üvey babanın çocuğa yönelik cinsel istismarı sonrasında anneler, çocuğu korumaya ve ona destek olmaya çalışırken, birçok kişi ve kurumla iletişime geçmek durumundadır. Bu süreç annelerin bilgi ve deneyimini arttırmakta, hem zorunlu olarak güçlendirmektedir. Annelerin profesyonel destek ve tedavi almaları güçlerini ve güçlendiklerini fark etmelerini sağlamaktadır. Ekonomik bağımsızlığı olmasa bile kendisini güçlü hissedemeyen bazı anneler, çocuğunu istismar eden ya da ebeveyn sorumluluğunu yerine getirmeyen eşinden boşanmaktadır.

Aileler cinsel istismar sonrasında sosyal çevrenin suçlama, dışlama gibi tepkilerine karşılık, çevreyle ilişkileri en aza indirmek, hatta iletişimi kesmek; oturdukları evi, semti, çocuğun okulunu ve hatta kimliğini değiştirmek gibi çözümler üretmektedir. Bu değişimler istismarcı kişinin ya da yakınlarının tehditlerinden korkmaları nedeniyle de olmaktadır. Kendilerini korumak için ev, okul, semt değişiklikleriyle bir şekilde yeni bir yaşam kurmaktadır. Bu durum, ailelerin çocuklarını ve kendilerini güvende hissetmek için geliştirdikleri bir savunma mekanizması olarak da değerlendirilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada cinsel istismar yaşantısının çocuk, genç ve annede yarattığı duygular, çocuk ve aile üzerindeki etkileri, cinsel istismar olayı karşısında mikro sistemin tutumundan oluşan mezzo sistemin nitelikleri incelenmiştir.

Araştırmanın ilk sorusu olan istismar açığa çıktıktan sonra çocuk, genç ve annelerin ne hissettiklerine ilişkin yanıtlar incelendiğinde çocuklar, gençler ve annelerin bir kısmında korku/kaygı, suçluluk ve güvensizlik duyguları yaşandığı ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın ikinci sorusu; cinsel istismar olayına ilişkin aile bireylerinin, akrabaların, komşuların yani mikro sistemin tutumunun nasıl olduğuna ilişkin olarak; çocuk ve gençlerin bir kısmı ebeveyn ve akrabalarından, annelerin çoğu ise akraba ve komşulardan psikolojik ve sosyal destek aldıklarını belirtmiştir. Anneler içinde bir kişi akrabasından ekonomik destek aldığını belirtmiştir.

Ancak, mikro çevreyi oluşturanların olumlu tutum ve yaklaşımları yanında olumsuz tutumlarıyla da karşılaşmıştır. Araştırma kapsamında çocukların çoğu ve annelerin bir kısmı cinsel istismar olayını duyduklarında mikro sistemde yer alan akrabaların

tepkisizliğiyle karşılaştıklarını ifade etmiştir. Yine çocukların çoğu ve annelerin bir kısmı akrabaların kendilerine inanmadıklarını belirtmişlerdir. Annelerin bir kısmı diğer ebeveyn/babanın ve akrabaların çocuğu istismar eden kişiyle evlendirme eğiliminde olduklarını belirtmiştir. Bu eğilimde olan kişilerde bu yolla çocuğun namusunun temizleneceği inancı; ama aslında karşı tarafın birtakım tekliflerde bulunmasının etkisi vardır (başlık parası, kan parası alma gibi).

Özellikle aile üyelerinin istismar açığa çıktıktan sonra çocuğa karşı tutumlarındaki değişiklik ve olumsuz reaksiyon, çocuğu koruma konusunda istekli ve uygun olmamaları, çocukta ihanete uğramış olma duygusu geliştirmektedir (Finkelhor, 1990: 24). İstismara uğrayan çocuklar ebeveynlerin desteğiyle daha az davranışsal ve duygusal güçlükler göstermektedir. Yine bazı araştırmacılara göre, aile çevresinin çocuğun uğradığı cinsel istismara tepkisi ve çocuğa verdiği destek, istismarın sonuçları üzerinde, istismarın kendisiyle ilgili etmenlerden daha etkili olabilir (Deblinger ve diğ., 1999: 1375).

Araştırmanın üçüncü sorusu olan; çocuk, genç ve annelere yöneltilen, cinsel istismar sürecinde kendilerinde ve yaşamlarında ne gibi değişiklikler olduğuna ilişkin olarak; annelerin bir kısmı 18 yaş altındaki çocuklarında cinselleştirilmiş davranışların dışa vurduğunu belirtmiştir. Gençlerden bir kısmında ve çocuklardan bazılarında cinsel istismar sonrası özkıyım girişim olduğu kendileri ve anneleri tarafından belirtilmiştir. Cinsel istismardan sonra çocuklardan bazılarının ve gençlerden bir kısmının ruh sağlığının bozulduğu yine kendileri ve anneler tarafından belirtilmiştir. Cinsel istismar yaşantısının çocukların ikisinde ve gençlerden birinde gebelikle sonuçlandığı bulgusu ortaya çıkmıştır. Zihinsel yetersizliği olan bir genç erkeğin annesi, yaşadığı cinsel istismardan sonra oğlunun özel eğitimle kazandığı becerilerinde gerileme olduğunu ve aynı zamanda ruhsal hastalık tanısı aldığını belirtmiştir.

Çocuklardaki cinsel istismara bağlı davranışların çeşitliliği, çocuğun yaşı ve cinsiyetine bağlı farklılıkların yanı sıra, çocuk ile istismarcı arasındaki ilişkinin doğası, cinsel istismarın sıklığı ve süresi, cinsel istismar sonucunda çocuğa sağlanan destek ve yardımın farklılığıyla ilgilidir (Hornor, 2010: 360). Araştırmada cinsel istismardan sonra ruhsal hastalık tanısı alanların sadece birinde istismar öncesinde tanı olduğu, diğerlerinde ise istismardan sonra ruhsal hastalık geliştiği belirlenmiştir.

Çocuğa yönelik cinsel istismarın aileyi nasıl etkilediğine ilişkin yeterli çalışma olmamasına karşın bir araştırmada, çocuklarının cinsel istismarının açığa çıkmasından sonra ailelerin ikincil travma yaşadıkları ortaya çıkmıştır (Manion ve diğ., 1996).

Yaşanan süreçte çocuk ve aile bireylerinin yeterince sosyal destek aldıklarını söylemek güçtür.

Araştırma soruları kapsamında verilen yanıtlardan cinsel istismar olayı karşısında mikro sistemi oluşturanların tutumu, aralarındaki iletişim ve etkileşim mezo sistem olarak tanımlanmaktadır. Mikro sistemdekilerin cinsel istismar olayına karşı tutumu; yani gösterdikleri tepki, etkileşimlerinin oluşturduğu destekleyici olan veya olmayan ortam mezo sistemin niteliklerini belirlemektedir. Aşağıdaki tabloda bu nitelikler belirtilmektedir:

MEZZO SİSTEM (Anne, baba, çocuklar, kardeşler, akrabalar, komşular arasındaki etkileşim)	Olumlu Nitelikler - Sosyal destek - Güçlenmeyi sağlayan ortam - Özgürleşme sağlayan ortam	Olumsuz Nitelikler - Tepkisizlik - İnançsızlık - Güvensizlik
---	---	--

Mezo sistemin destekleyici nitelikleri arasında sosyal desteğin varlığı cinsel istismar sürecinin atlatılmasında yarar sağlamıştır. Cinsel istismarın açığa çıkması ve sonraki yasal süreçte çocuk, gençler ve anneler zorlukları daha çok kendi kendilerine aşmak durumunda kalmışlardır. Bu zorlu süreç aile bireylerinin birbirlerine kenetlenmesine, dayanışma duygularının gelişmesine yol açmıştır. Bazı anneler ekonomik özgürlükleri olmasa bile, sorunlu evlilik sürecini boşanarak bitirmiş olmalarını “özgürleşme” olarak tanımlamaktadır.

Cinsel istismar sürecinde zorlu mücadele, güç koşullar bazı ailelerde bireylerin güçlenmesi gibi olumlu sonuçlar da getirmiştir. Travma, istismar, hastalık ve mücadele bireylerin yaşamına zarar verebilir; ancak bu yaşantılar aynı zamanda değişim ve fırsat kaynağı da olabilir. Mağduriyet yaşayanlar travma yoluyla beceri öğrenen, gelecekteki güçlüklerle baş etmeye yardımcı olan kişisel katılımları geliştiren aktif ve gelişmekte olan bireyler olarak görülür (Zastrow, 2013).

Çocuğun cinsel istismara uğramasına yol açan ailesel faktörler arasında aile içi iletişim, şiddet sorunları bulunmaktadır. Mikro sistem içerisinde yer alan ailenin yapısı, işlevi, sosyal, kültürel ve ekonomik düzeyi, ebeveynlerin eğitimi, kişilik özellikleri, davranış ve tutumları, çocuğa yönelik cinsel istismarı ve sonrasındaki süreci etkilemektedir. Aile içinde iletişimin düzeyi hem çocukların cinsel istismardan korunmasında hem de istismardan sonraki sürecin atlatılmasında önemlidir. İletişim sorunu, sorunlar, güncel

konular ve olaylar hakkında paylaşım olmaması cinsel istismara uğrayan çocukların aile ortamında yaşadıkları sorunlardandır. Ailede iletişim ve paylaşım olmadığında çocuklar yaşadıklarını açığa vurma konusunda da isteksiz olmakta, istismar bu şekilde yıllar boyu sürebilmektedir (Paslı, 2017: 47).

Aile sistemi çocuğa yönelik cinsel istismar sürecinden olumsuz etkilenmektedir. Sistem yaklaşımını temel alan aile terapisinde aile sistemi içinde bireylerin değişmesi, farklılaşması, bireyler arası duygusal dengenin oluşturulması, ebeveynlerle çocuklar arasında duygusal bağların sağlıklı biçimde yeniden yapılandırılması, kısaca sistem içi ilişkilerin yeniden düzenlenmesi hedeflenir. Aile terapisinin amacı aile bireylerinden her birinin ruhsal sağlıklarını düzenlemek ve ailenin işlevselliğini sağlamaktır. Aile terapisi, sosyal hizmet uygulamalarında büyük öneme sahip, derinlemesine bilgi ve mesleki beceri gerektiren bir yöntemdir (Yolcuoğlu, 2014).

Mezzo sistem mikro sistemin kişisel oluşumlarını birbirine bağlayan ilişkileri ya da ağları içermektedir. Mezzo sistem sosyal hizmet müdahaleleri sürecinde belki de en çok ihmal edilen sistemlerden biridir.

Mezzo sisteme yönelik müdahalelerde sosyal hizmetin toplumla çalışma uygulaması uygulanmalıdır (Drumm ve diğ.,2004: 85). Toplumla çalışma sosyal hizmetin kullandığı temel yaklaşımlardan güçlendirme perspektifine uygun şemalar içermektedir. Güçlendirme bireylerin ve toplumun güçlerini fark etmeleri ve kullanmalarına yardımcı olmayı hedefleyen mesleki müdahale sürecidir. İnsanların, örgütlerin ve toplulukların kendi yaşamları üzerinde kontrol yetisine sahip olabilmeleri anlamına gelmektedir. Cinsel istismar gibi travmatik yaşam deneyimi sonrasında mikro sistemdeki bireylere ve aralarındaki etkileşime yani mezzo sisteme yönelik güçlendirme yaklaşımından yararlanmalıdır. Güçlendirme yaklaşımıyla bireylerin değersizlik, yetersizlik, güven ve kendine saygıdan yoksunluk duygularıyla başetmeleri için sosyal hizmet müdahalesi sahip oldukları güç ve kapasiteleri açığa çıkarılmalıdır. Sosyal hizmet uzmanının değerlendirme sürecine müracaatçının gücünü dahil etmelidir. Güçlendirme Barker tarafından bireylere, ailelere, gruplara ve topluluklara bireysel, bireylerarası, sosyoekonomik ve politik güçlerini artırma ve durumlarını iyileştirme yönünde bir etki yaratma olarak tanımlanmaktadır (Barker, 2003; akt. Zastrow, 2013). Güçlendirme sosyal işlevlerini yerine getirmede yetersiz kalan birey, grup ve topluluklara sorumluluklarını yerine getirebilmeleri için yardımda bulunma yöntemidir. Güçler yaklaşımı ile travmatik yaşam deneyimleri sonrasında bireyler, aile ve toplulukların

kendine özgü yetenekleri, değerleri, ilgileri, inançları ve kaynakları üzerine vurgu yapılarak baş etme kapasiteleri geliştirilir.

KAYNAKÇA

- Andreae, D. (2011). General systems theory: Contributions to social work theory and practice. *Social Work Treatment: Interlocking Theoretical Approaches*, 242-254.
- Bagley, C., Wood, M. and Young, L. (1994). Victim to abuser: Mental health and behavioral sequels of child sexual abuse in a community survey of young adult males. *Child Abuse and Neglect*, 18(8), 683-697.
- Belsky J, Stratton P. An ecological analysis of the etiology of child maltreatment. In Browne K, Hanks H, Stratton P, Hamilton C. (Eds.), Early prediction and prevention of child abuse. A Handbook, England: John Wiley and Sons. 2000.
- Cohen, J. A. and Mannarino, A. P. (1996). Factors that mediate treatment outcome of sexually abused preschool children. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35(10), 1402-1410.
- Creswell, J. W. (2007). *Five qualitative approaches to inquiry. Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Deblinger, E., Steer, R. and Lippman, J. (1999). Two year follow up study of cognitive behavioral therapy for sexually abused children suffering post-traumatic stress symptoms. *Child Abuse and Neglect*, 23(12), 1371-1378.
- Drum, R. D., Pittman, S. and Perry, S. (2004). Social work interventions in refugee camps. *Journal of Social Service Research*, 30(2), 67-92.
- Elliott, A. N. and Carnes, C. N. (2001). Reactions of nonoffending parents to the sexual abuse of their child: A review of the literature. *Child Maltreatment*, 6(4), 314-331.
- Finkelhor, D. and Browne, A. (1985). The traumatic impact of child sexual abuse: A conceptualization. *American Journal of Orthopsychiatry*, 55(4), 530-541.
- Finkelhor, D., Hotaling, G., Lewis, I. and Smith, C. (1990). Sexual abuse in a national survey of adult men and women: Prevalence, characteristics, and risk factors. *Child Abuse and Neglect*, 14(1), 19-28.
- Friedrich, J., Fisher, C., Dittner, R., Acton, L. B. and Butler, J. (2001). Child sexual behavior inventory: Normative, psychiatric, and sexual abuse comparisons. *Child Maltreatment* 6(1), 37-49.

- Garbarino J, Kostelny K. Child maltreatment as a community problem. *Child Abuse and Neglect*, 1992; 16(4), 455-464.
- Honor, G. (2010). Child sexual abuse: Consequences and implications. *Journal of Pediatric Health Care*, 24(6), 358-364.
- Joshi PT, Daniolos PT, Salpekar JA. (2010) Child abuse and neglect In: Dulcan MK, (ed). Dulcan's textbook of child and adolescent psychiatry. First ed. Arlington American Psychiatric Publish,479-494.
- Manion, I. G., McIntyre, J., Firestone, P., Ligezinska, M., Ensom, R. and Wells, G. (1996). Secondary traumatization in parents following the disclosure of extrafamilial child sexual abuse: Initial effects. *Child Abuse and Neglect*, 20(11), 1095-1109.
- Marshall, C. and Rossman, G. B. (2011). *Designing qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Oates, R. K., Tebbutt, J., Swanston, H., Lynch, D. L. and O'Toole, B. I. (1998). Prior childhood sexual abuse in mothers of sexually abused children. *Child Abuse and Neglect*, 22(11), 1113-1118.
- Paslı, F. (2017). Cinsel istismara uğrayan çocukların ekolojik sistem yaklaşımı açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2):39-53.
- Polat, O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı*. Cilt 1, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Putnam, F. (2003). Ten year research update review: child sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 42(3), 269-278.
- Stern, A. E., Lynch, D. L., Oates, R. K., O'Toole, B. I. and Cooney, G. (1995). Self esteem, depression, behaviour and family functioning in sexually abused children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36(6), 1077-1089.
- Spencer N, Devereux E, Wallace A, Sundrum R, Shenoy M, Bacchus C. Logan S. Disabling conditions and registration for child abuse and neglect: a population-based study. *Pediatrics*, 2005; 116(3), 609-613.
- Summit, R. C. (1983). The child sexual abuse accomodation syndrome. *Child Abuse and Neglect*, 7(2), 177-193.
- Teater, B. (2014). *An introduction to applying social work theories and methods*. Ed. Karatay, A., 2nd Edition, UK: McGraw-Hill Education Open University Press.
- Veenema, T. G., Thornton, C. P. and Corley, A. (2015). The public health crisis of child sexual abuse in low and middle income countries: An integrative review of the literature. *International Journal of Nursing Studies*, 52(4), 864-881.

Yolcuoğlu, İ. (2014). *Bireylerle, Ailelerle, Gruplarla ve Toplumla Sosyal Hizmet*. İstanbul, Nar Yayınevi.

Zastrow, C. (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*. 1. Baskı, Ankara, Nika Yayınevi.